

Falih Rıfki bir kitabında yaşamı şöyle tanımlıyor: Ömür, 30 yıllık bir yokuş, 20 yıl süren bir düzlük, sonrası dikliği gittikçe artan bir iniş! Ben yokuş ve iniş bölümlerini bir yana bırakıp 20 yılı 35 yıla çıkarıp ağırlıkla düzlük bölümüne ilişkin kimi gözlemlerimi satır başları olarak aktarmaya, o dönemin olabildiğince nesnel bir muhasebesini yapmaya çalışacağım.

Her gelir grubundan insanın yaşadığı bir mahallede büyüyen, orta halli ama yine de bana yatılı kolej eğitimi sağlayabilen bir aileye mensup bir genç olarak 15-16 yaşlarında ülke sorunlarına ilgi duymaya başladım. Varlık yayınları, YÖN dergisi ve tabii ki Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri, başta Çetin Altan olmak üzere o gazetelerin gözde yazarları birçok taşralı yaşıttım gibi benim dünya görüşümün biçimlenmesinde ilk aşamada etkili oldu.

Gazetelerin neredeyse seri ilanlarını bile okurdum, okumadığım tek bölüm vardı: İktisatla ilgili haber ve yorumlar. Gazetede Milli Eğitim Bakanlığı'nın burs ilanını okuduğumda ise yurtdışında eğitim verilecek alanlar arasında bana en yakın duran konu ne yazık ki iktisattı.

İngiltere ve iktisat süreci Milli Eğitim Bakanlığı'nın burs sınavını kazandığımı öğrendiğim gün başladı. 19 yaşın heyecanıyla, iktisat okuyacak olmama karşın yine de müjdeli saydığım haberi bir an önce yakınlarıma ulaştırmak için Demirtepe'den Yenişehir postanesine koştuğumu aradan geçen onca yıla karşın bugünkü gibi anımsıyorum. Ertesi gün gerekli işlemleri başlatmak için formları aldığımda beni kötü bir sürpriz bekliyordu. Yurtdışına gönderilme sebepim üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek içindi. Oysa benim hiç istemediğim bir meslekti bu. 19 yaşında, istemediğim bir konuda, istemediğim bir meslek dalında doktora yapmak için yükümlülük altına girdik.

Büyükannem, annem ve babam kendilerinin yeterince okuyamamış olmalarının açlığını sanki benim üzerimden gidermek istercesine beni ve iki ablamı daha ilkokul öncesinden okumaya teşvik ettiler, ilgilerini bir

an olsun üzerimizden eksik etmediler, yurt ve insan sevgisiyle yetişmemizi sağladılar. Onları şükranla ve rahmetle anıyorum.

İngiltere yoluna çıkmadan babam evdeki ses alma cihazına yokluğumda özlem gidermeleri için bir şeyler söylememi istedi, Ben de eğitimimi tamamlayıp bir gün gözüm hiç arkada kalmadan yurda döneceğimi de içeren duygu yüklü birkaç söz söyledim. Farklı bir niyetim olmasa da, Türkiye'ye her gelişimde babamın yarı şaka yollu “ses bandı orada duruyor ha..” hatırlatmalarıyla karşılaştım.

Samsun'dan yola çıktım, İstanbul'dan Pan American uçağıyla Londra'ya ancak Roma ve Cenevre'de iki durak yaparak ulaştım. Kısa fasılalarla da olsa toplam on formatif yılım İngiltere'de geçti. Lisans eğitimim sırasında Warwick Üniversitesi'nde Hicks'leri, Joan Robinson'ları, Harrod'ları, Solow'ları, Lipsey'leri ve daha nicelerini dinleme şansım oldu. Genç yaşta, orada her düzlemde gözlenebilecek yerleşik ve köklü demokratik düzenden, stand up and be counted (ayağa kalk ki sayılasın) deyişiyile özetlenebilecek medeni cesaret vurgusundan, “to be on the side of the underdog” sözcüklerinin simgelediği mağdurdan yana olma, haksızlıklara karşı durma kültüründen, güler yüzlü ve ince mizahla bezenmiş ciddiyetten, başarı derecesi arttıkça artan tevazu ortamından çok etkilendim.

Farklı ülkelerden/kültürlerden gelen çok sayıda insan tanıdım, bir bölümüyle dostluklar kurdum. İlk bakışta en itici görünenlerin bile içlerinde bir cevher taşıdıklarını keşfettim. İnsanlara peşin hükümle yaklaşmamayı, o toplumdaki ayrımcılığa karşın dil, din, ırk, cinsel tercih ayrımcılığı yapmamayı yine orada öğrendim.

Onlarca dostun arasında dahi ülkeme olan hasret ve özlemim hiç dinmedi. Zaman zaman kısa dalga Türkiye'nin Sesi radyosundan memleket havaları dinleyerek, bazen de el ayak çekildikten sonra, binalardan yeterince uzaklaşıp bet sesimle tutturduğum bir Anadolu türküsü eşliğinde bu özlemi gidermeye çalıştım.

Warwick Üniversitesi Ekonomi Bölümü İngiltere’de nicel iktisadın öncülüğün yapmaktaydı. Sınıf arkadaşlarımdan hepsi daha önce giriş iktisadı almışlardı. Giriş düzeyinde iktisat dersi almadan mikroekonomiye Henderson&Quandt, makroekonomiye Ackley gibi ileri düzeyde kitaplarla başlamanın sıkıntısını hep duydum. Hocalık dönemimde giriş iktisadına özel önem vermemin izleri belki bu eksikliğe kadar sürülebilir. Beni ilk sınavlardaki başarımdan olsa gerek daha da teknik iktisat eğitimi verilen az sayıda öğrencinin alındığı bir ileri kura aldılar. Bu eğitimden hoşlanmadım mı, üstün başarı gösteremedim mi bilmem, (belki her ikisi de), ekonometri, matematiksel iktisat çalışmak yerine, kendimi büyük bir keyifle, kahve ve hafif müzik eşliğinde, Hobbes, Locke, Mill, Marx ve kalkınma kitapları okurken buldum.

Warwick’de Bölüm Başkanı Prof. Sargent’in genel insancıl tutumunu hiç unutmam. Sınıf arkadaşlarımdan tamamı İngiliz ekonomisi dersini alırken, sırf benim isteğim doğrultusunda tek kişilik Sovyet ekonomisi dersinin açılmış olmasını ve dersin hocası Peter Law ile birlikte geçirdiğimiz öğrenme sürecini nasıl unutabilirim?

Yüksek lisans için gittiğim Lancaster Üniversitesi’nde Prof. Mac Bean’in insancılığını, Prof. Andrews’un bilimselliğini, Prof. Koutsiyannis’in eğitimciliğini ve bölümün araştırma odaklı eğitim sistemini şükranla anıyorum.

Doktora için gittiğim London School of Economics dünyanın farklı bölgelerinden gelen çok yetenekli öğrencilerin ve güçlü bir akademik kadronun biçimlendirdiği, hemen her gün çeşitli etkinliklerin olduğu, sadece Londra’nın değil hemen her şeyin merkezinde bir bilimsel Mekke konumunda çok hareketli bir kuruluştur. Çeşitli milletlerden oluşan her fraksiyonunun toplantı yeri olan LSE yemekhanesi Türkiyeli öğrencilerin de buluşma/tartışma yeri idi. Bu dönemde İngiltere Türkiyeli Öğrenci Federasyonu’nun çıkardığı gazetenin yayın kurulunda, İngiltere Türkiyeli İlericiler Birliği’nin Bilim/Araştırma Kurulunda görev yaptım, bir grup arkadaşla İş Kazaları Konusunda bir

araştırma yürüttük. LSE Turkish Society başkanlığım döneminde İngiltere'yi sarsan Madencilik grevi sırasında sendikanın destek fonuna çam sakızı çoban armağanı parasal katkıda bulunmuş olmamızı iftiharla anımsıyorum. LSE'de tez hocam Prof. Hla Myint'in zamanı üzerindeki büyük baskıya karşın yazdığım her şeyi sanki bir cevher varmışçasına dikkatle okuyup düzeltme yapmasından çok etkilendim.

Doktoramı tamamlama aşamasında Merkez Bankası'nın yeniden yapılandırılmakta olan araştırma birimine bir mülakat sonucunda çok yüksek bir maaşla sözleşmeli uzman/ekonomist olarak atandım. Orada çok değerli uzmanlarla kısa bir süre çalıştım. Doktoramı aldıktan sonra 1979 yılında ODTÜ'de önce yarı zamanlı, kısa süre sonra 1980 Temmuzunda ise tam zamanlı ğretim yesi olarak göreve başladım. Zoraki iktisatçı/akademisyen olarak başlayan bu süreç yerini hem iktisadı hem ğretim yeliği mesleğini neredeyse her geçen gün daha çok sevdiğim bir sürece bıraktı.

ODTÜ'de, İktisat Bölümü'nde geçen 35 yılı aşkın süre benim için büyük bir mutluluk kaynağı oldu. Meslek byklerimin öğütlediği gibi, zamanımı araştırma/yayın ve eğitim etkinliklerine eşit olarak %40'ar, bunların dışında kalan ve toplumsal katkı olarak nitelenebilecek etkinliklere %20 oranında kullanmayı ilke edindim. ğrencilerimle ilişkilerimi bütün sağlıklı ilişkilerde olması gerektiği gibi karşılıklı sevgi ve saygıya, hoşgörüye dayandırmaya, saydam olmaya, öğrencilerim arasında ayırım gözetmeden hepsine eşit uzaklıkta durmaya çalıştım. Ders vermeyi çok sevdim. Dersim olduğu günlerin bir öncesi bile benim için çok farklı bir gün oldu. Yaz tatillerinde dersli günleri zler oldum. Eğitim etkinlikleri içinde sevmediğim tek iş sınav kâğıdı okumak oldu. Bu zorluğun üstesinden onları mutlaka ilk 48 saat içinde okuyarak gelebildim.

İlk dersimden bugüne kadar neredeyse 36 yıl geçmiş. Güzel günler çabuk geçermiş, benim için de öyle oldu. Özellikle ilk yıllardaki acemiliklerime katlanmak zorunda kalanlar başta olmak üzere bütün

öğrencilerimi ve birlikte ders verdiğim bütün meslektaşlarımı ve fakültenin tüm çalışanlarını saygı ve sevgiyle anıyorum. Hepsine destek ve katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Yedinci yıl iznimi kullandığım dönemlerde Harvard ve Columbia üniversitelerinde benim ODTÜ’de verdiğim dersler acaba nasıl veriliyor diye merak edip ara sıra derslere dinleyici olarak girdim. Bunların bir bölümünde “biz de fena durumda sayılmayız” düşüncesiyle iyimserliğe kapıldım. Ama bunlardan birinde Columbia Üniversitesi’nde üstelik yarı zamanlı bir kadın öğretim üyesinin kalabalık bir sınıfa verdiği ders bana “ders işte böyle verilmeli” dedirtti. Öğrenciler sürekli derse katılmış, temel mesajlar verilmiş, 50 dakika birden su gibi akıp gitmişti. Bunu o günden sonra ben de denedim ama hiç başaramadım.

Uluslararası düzlemde ve ülkemizde iktisat eğitimine yönelik önemli ve yoğun eleştiriler var. Bunların başında bilim dalımızın ve bu arada eğitim süreçlerinin neoklasik iktisadın hâkimiyeti altına girmesi, aşırı derecede nicelleşmesi, eğitimin toplumsal bağlamdan ve temel sorunlardan kopması ve bir türlü sorun çözücü bir nitelik kazanamaması geliyor.

ODTÜ İktisat bölümü son yıllardaki nitelikli katılımlarla güç kazandı ve önemli ölçüde gençleşti. Bölümü elbirliğiyle daha iyiye götürme çabalarını yakından izliyorum ve takdirle karşılıyorum. Çok ümitliyim. Bol şans diliyorum.

Bir bölümü aramızda olan meslektaşlarımın çalışmalarından fazlasıyla yararlandım. İktisat topluluğumuza bir katkı olabilmişse onların meslek ciddiyetleri, üretkenlikleri, özverili yaşam biçimleri ve tek kelimeyle örnek kişiliklerinin bana verdiği cesaret sayesinde olmuştur. Hepsine şükran ve minnet borcum vardır.

Misafir araştırmacı olarak Harvard ve Columbia Üniversitelerinde ve Tokyo’da Institute of Developing Economies’de geçirdiğim süreler verimli geçti. Beklentilerimin aksine, köklü Amerikan üniversitelerinin

İngiltere'deki emsallerine benzer bir derinliğe/birikime sahip olduklarını gördüm. Harvard'ın bir kütüphanesinde İşçinin Sesi gazetesinin eksiksiz tam koleksiyonuna rastladığım gün bu gözlemim daha da pekişti.

1980'li yılların ortasında derlediğim Gelişme İktisadı Nerede? Nereye Gitmeli? temalı özel sayıya o alanın uluslararası düzlemdeki önemli bilim insanları katkıda bulundu. O özel sayının hazırlık aşamasında 20-25 bilim insanına davet mektubu göndermiş ve yanıtları merakla beklemeye başlamıştım. İlk yanıt İngiltere'den geldi. Dudley Seers'in sekreteri onun bir hafta önce vefat ettiğini, bu nedenle katkıda bulunamayacağını yazıyordu. Bu mektubu gören bir bölüm arkadaşım benim davet mektuplarımı hep ölen kişilere gönderdiğimi, bu bağlamda Marx ve Keynes'e de yazdığımı söylemiş ve aldığımız acı habere karşın hepimizi güldürmüştü.

Araştırma ve yayın etkinliklerimi en temel sorunlar olarak gördüğüm sanayileşme, işgücü piyasaları, yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde yoğunlaştırdım. Bunlar arasında sanayileşmenin merkezi bir konumda olduğunu, 35 yıldır uygulanmakta olan neoliberal iktisat politikalarının en büyük tahribatının sanayileşme hedefinin büyük ölçüde gündemden düşmesiyle ortaya çıktığını düşünüyorum. Bunun gibi, gelişmiş ülkelerin hemen hepsinin sanayileşmiş ülkeler olmasının asla bir rastlantı sayılamayacağını, Türkiye'deki demokrasi açığının yarı sanayileşmiş ülke konumuyla yakından ilişkili olduğunu vurgulamak istiyorum. İktisat araştırma gündeminin artan ölçüde toplumsal sorunlar yörüngesine oturtulmasının, tarihsel ve kıyaslamalı çalışmalar yoluyla uluslararası bağlamla ve siyasal gelişmelerle ilişkilendirilmesinin, diğer sosyal bilim dallarıyla daha yakın işbirliği içine girilmesinin yararına ve nicel yöntem ağırlıklı çalışmaların bu unsurları asla göz ardı etmemesi gerektiğine inanıyorum. Kitap eleştirisi yazma alışkanlığının meslektaşlar arasındaki etkileşimi artıran ve akademik topluluğun gelişmesine katkıda bulunan niteliğine dikkat çekmek istiyorum.

“Bana amca dediler” şarkısını söylemeye henüz başlamadan üniversitenin çeşitli komisyonlarında görev yaptım. Bunlar içinde en sıkıntılısı 12 Eylül’ü izleyen dönemde üniversitede oluşturulan merkezi disiplin kurulunda fakülte temsilcisi olarak yapmak zorunda kaldığım görevdi. Tamamına yakını siyasi içerikli olaylar nedeniyle ve sudan sebeplerle suçlanan öğrencilerimize bu süreçte haşin sıkıyönetim savcısı edasıyla yaklaşan kurul üyesi öğretim üyelerini ibretle izledim. Her hafta uzun saatlerim bu kurulun toplantılarında, sonrasında ise alınan acımasız kararlara yönelik karşıoy yazısı yazmakla geçti.

1980’li yıllarda ODTÜ Gelişme Dergisi’nin dört buçuk yıl süreyle editörlük görevini üstlendim. Derginin asistandan ve uzun süre sekreterden yoksun olduğu zor ve baskıcı bir dönemdi. Bütün zorluklarına karşın bana en büyük mutluluk veren görev oldu. Derginin benim için hala özel bir yeri vardır.

1990’lı yıllarda üstlendiğim İktisat Bölüm Başkanlığı görevimde bölüme yeni eleman kazandırılması, ders programlarının yeniden düzenlenmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi gayreti içinde oldum.

Türkiye Bilimler Akademisinin ödül jürilerinde, çeşitli komisyonlarında ve Bütünleştirilmiş Doktora programının sosyal bilimler ayağının kuruluşunda ve işleyişinde uzunca bir süre görev yaptım. Bu programa seçilenlerin yurtdışında, sundukları projeleri birlikte yürütecekleri bir danışman bulmaları gerekiyordu. El yazısıyla yazılıp komisyona Almanya’dan gönderilen bir danışman mektubu özellikle dikkatimizi çekmişti. Şöyle diyordu mektup: “Projenizi çok beğendim. Beraber çalışabiliriz. Ancak bir sorun var. Ben 91 yaşındayım. Benimle çalışmak istiyorsanız elinizi biraz çabuk tutmalısınız.”

İzleyen yıllarda TÜBA’nın sosyal bilimlerde öngörü çalışması kapsamında, farklı üniversitelerden 13 öğretim üyesinin oluşturduğu

İktisat Öngörü Çalışma grubunun yürütücülük görevini üstlendim. Bilim dalımızın temel sorunlarını bir yılı aşkın bir süre ayrıntılı olarak ele aldık, öngörülerde de bulunan ayrıntılı bir rapor hazırladık.

2000'li yıllarda Üniversitelerarası Kurul Doçentlik Etik Komisyonunda sosyal bilimler temsilcisi olarak uzun süren görevim sırasında yayın aşamasında çok sayıda etik ihlalin olduğunu üzümlere gözlemledim.

YÖK üyeliğine giden yol 2005 yılında bir Eylül günü gelen bir telefonla başladı. Üniversitenin bir komisyonunda bir süre birlikte çalıştığımız ancak o güne kadar merhabanın ötesinde bir tanışıklığımız/dostluğumuz olmayan YÖK Başkanvekili Prof. Ertepinar beni üniversitelerarası kurulda yapılacak seçimde aday göstermek istediklerini söylüyordu. Önce şaşırdım, hemen reddettim, bir iki gün düşünmem söylendi. Araştırdım, danıştım. Az sayıda da olsa, o kurulda Türkan Saylan (rahmetle ve özlemle anıyorum), İlhan Tekeli gibi benzer değerleri paylaştığım bilim insanları vardı. Kabul ettim ve seçildim. Dilim döndüğünce evrensel değerleri, akademik özgürlükleri, üniversite özerkliğini, liyakat esaslı atama ve yükseltme kriterlerini, fırsat eşitliğini, parasız eğitimi savunan, yüksek disiplin kurulu üyesi olarak üniversite mensuplarına karşı yapılmaya çalışılan haksızlıkları engellemeye çalışan aktif ama bir o kadar da meşakkatli dört yıllık bir üyelik süreci başlamış oldu. Zor bir dönemdi. Kamuoyunda olumlu tepkiler alan Yükseköğretim Strateji Raporu'nu hazırlayan komisyonda görev yapmam sıkıntılarımı bir ölçüde hafifletti. Kırıp dökmemeye çalışarak bazı arkadaşlarımla birlikte olumsuz gidişatı durdurmaya çalıştık. O dört yılda katıldığım sayısız toplantının bant kayıtlarının bir gün yayınlanmasını çok isterim.

2010 yılı sonlarında Fakülte arkadaşlarımla tevecühüyle Üniversite Senatosu'na fakülte temsilcisi olarak seçildim. Emekliliğime kadar 3,5 yıl süreyle yaptığım bu görevde çeşitli eksikliklerine karşın ODTÜ'nün yükseköğretim sistemimiz içinde, hatta daha genel anlamda Türkiye'nin kurumsal yapısı içinde müstesna bir kurum olduğu kanım iyice pekişti.

Dövizin en kıt olduğu bir dönemde 8,5 yıl süreyle İngiltere’de lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimim devlet tarafından finanse edildi. Kendimi hala borçlu hissediyorum. Bu, aynı zamanda bana çalışma gücü ve azmi verdi.

ODTÜ Kütüphanesinin daracık ve hafif loş hücrelerinde, hafta sonları ve akşamın geç saatlerinde de bölümde çok uzun saatlerim/günlerim geçti. B süreçte ailemden anlayış ve destek gördüm. Teşekkür ediyorum.

Bilgisayar başında yazı/çizi işleriyle uğraştığım yaz tatillerimin birinde bulunduğumuz sitenin bir çalışanın “abi sen ne yapıyorsun bütün gün böyle- atari mi oynuyorsun?” sözlerini unutamıyorum.

Bizim kuşak için düzlüğün başları sayılan 1960’lı yıllarda birçok yurtsever gibi ben de Cumhuriyet aydınlanmasının kazanımlarını veri olarak alıp, kaynakların hakça paylaşıldığı, ülkede ve dünyada ileri bir toplum düzeninin kurulması özlemi içindeydim. Oysa şimdilerde rüyaların kâbusa dönüştüğü günler yaşıyoruz. Bırakınız ileri toplum düzenini Cumhuriyetin kazanımlarının bile birer birer aşındığını, yok edildiğini görüyoruz. Türkiye’de ve dünyada servet ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin, yoksulluğun, işsizliğin, yolsuzlukların, insan hakları ihlallerinin, yönetsel baskının çok yüksek boyutlara ulaştığı terörün, savaşların, ırk ayrımcılığının giderek yaygınlaştığı bir dünyada yaşıyoruz.

Bu geriye gidişi engelleyemediğimiz için her sorumluluk sahibi dünya vatandaşı gibi ben de kendimi suçlu sayıyorum. Ama umutsuzluğa kapılmadan hem ülkem hem de bütün insanlık için önceki rüyalarımı hala koruyorum ve sahipleniyorum. O rüyanın simgelediği insan haklarına saygılı, demokratik ve hakça düzenin insanlık için en gelişmiş ve gerekli toplumsal proje olduğuna her geçen gün daha fazla inanıyorum. Kalkınma konularının bir öğrencisi olarak ben de “ kardeşlerim bakmayın sarı saçlı olduğuma ben Asyalıyım, bakmayın mavi gözlü olduğuma ben Afrikalıyım” diye haykıran büyük ozanın bakış açısını paylaşıyorum.

Emekliliğimden bu yana neredeyse bir yıl geçti. Haftada bir gün bölümde lisansüstü derslerimi sürdürüyorum. Lisans dersi verme özlemimi fakülte binasına her zamankinden farklı bir kapıdan, öğrencilerimiz arasından geçerek bir ölçüde gidermiş oluyorum. Bazen kendimi hiç emekli olmamış gibi hissediyorum. Sanki her şey bu mesleğe ilk adım attığım günkü gibi. Örneğin, o gün de sesim titriyordu, bu gün de.

Emeklilik dönemimde bir süre daha lisansüstü derslerimi sürdürmeyi, sürekli ertelediğim ama artık iyice sonlarına geldiğim kitap çalışmamı bitirmeyi, şimdiye kadar dünyanın çok farklı bölgelerine taşıyabildiğim seyahat tutkumu daha da geliştirmeyi, müzik, sinema, tiyatro, edebiyat, spor, uzun doğa yürüyüşleri, torun sevme, yemek yapma, meyve-sebze yetiştirme gibi çok farklı tutku ve heveslerime zaman ayırmak istiyorum. Tabi sağlığım elverirse. Yani ceteris paribus.

İnsanların hiç unutamadığı mutlu günleri olur; üniversiteden mezun olduğu, baba/dede olduğu, ilk makalesinin yayınlandığı günler gibi. Hiç abartmadan ve bütün içtenliğimle söylüyorum, bu üç gün benim için onlarla eşdeğer. Son derece başarılı bir etkinlik gerçekleştirilmiş oldu. Onurlandım. Mutluluğun resmini yapılabılır kıldınız. Bütün bunları yaşamımın geri kalan bölümünde de hak etmeye çalışacağım.

Bu etkinliğin düzenlenmesinde büyük özveriyle emek harcayan Hasan Cömert, Murat Koyuncu ve Emre Özçelik'e, konukseverliği için Sayın Rektör Prof. Turgut Tümer'e, bu sürece çeşitli katkıları nedeniyle Yakup Kepenek, Eyüp Özveren, Hakan Mıhçı, Ebru Voyvoda, Erinç Yeldan ve Aydın Tiryaki'ye, bu yerleşkenin çalışanlarına, sunuş yapma zahmetine katlanan değerli meslektaşlarıma ve bütün katılımcılara teşekkürü bir borç bilirim. Saygı ve sevgilerimle